

Чирвоний О. С.,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри
теорії та практики перекладу з англійської мови
Запорізького національного університету

МЕТАФОРИЧНІ ІННОВАЦІЇ В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ КОМП'ЮТЕРНОМУ ЛЕКСИКОНІ

Анотація. У статті йдеться про метафору як один з провідних механізмів семантичної деривації в англomовному комп'ютерному лексиконі. Досліджуються сфери-джерела «їжа», «військове діло», «релігія», «медицина» тощо, з яких до комп'ютерного лексикона надійшли численні лексичні одиниці.

Ключові слова: метафора, семантична деривація, комп'ютерний лексикон, сфера-джерело, сфера-мішень.

Постановка проблеми. Одним з найпродуктивніших механізмів формування нових лексико-семантичних варіантів слів вважають метафору. Вважається, що продуктивність метафоричного типу словотвору обумовлена людською «природою мислення» – здатністю узагальнювати в слові різні явища, систематизувати в мові об'єкти позамовної діяльності [1, с. 82].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як відзначають вчені, «усі ми «говоримо метафорами» і навіть «живемо» ними, сприймаючи світ крізь призму метафоричних моделей і відповідно діючи в ньому» [2, с. 132], що пов'язане з тим, що метафора діє «в просторі і в часі, у структурі мови і функціонуванні. Вона притаманна всім мовам в усі епохи, охоплює різні аспекти мови і виявляється у всіх її функціональних різновидах» [3, с. 11]. Саме завдяки метафоричному переносу з'являються численні лексико-семантичні варіанти, які поповнюють комп'ютерний лексикон.

Новизна роботи полягає в застосуванні сучасних дослідницьких методик під час аналізу процесів створення метафоричних інновацій у сучасному англomовному комп'ютерному лексиконі, а також у новизні матеріалу, що досліджується.

Метою статті є аналіз нових метафоричних одиниць англomовного комп'ютерного лексикона, дослідження основних механізмів їх утворення. Досягнення цієї мети потребує виконання таких завдань: 1) визначити характер та механізми семантичних змін в англomовному комп'ютерному лексиконі; 2) проаналізувати метафоричний механізм як головний фактор створення нових семантичних одиниць.

Об'єктом вивчення є комп'ютерний лексикон сучасної англійської мови, а предметом аналізу є метафоричні новоутворення комп'ютерного лексикона сучасної англійської мови.

Виклад основного матеріалу. У кожній мові є вирази, які реалізують базу «активних» з погляду частотності концептуальних метафор, отже, участь у переносі найменувань з різних «сфер-джерел» до «сфери-мішені» (за термінологією Дж. Лаккоффа) беруть слова (терміни) сфер медицини, техніки, економіки, природи, військової справи, спорту, суспільно-політичного життя [4]. Наприклад, апаратне забезпечення комп'ютера може бути «зарядженим і готовим до стрільби» (*locked and loaded*), тоді як комп'ютери і комп'ютерні програми у мовній репрезентації користувачів можуть бути «інфікованими вірусами» (*infected*), «поміщеними до карантину» (*quarantined*) чи

«вилікуваними» (*cured*), а вірусні та хакерські програми можуть здійснювати «бомбардування» комп'ютерів (*bomb*) і навіть тримати їх у заручниках (*hold hostage*).

Лексичні одиниці зі сфери-джерела «світ тварин, рослин та природних об'єктів» концентруються навколо сфер, пов'язаних з обміном інформацією між користувачами комп'ютерів або комп'ютерними програмами. Наприклад, одиниця "*cuckoo egg*" означає музичний файл, що містить не ту пісню, що була заявлена в назві (подібність до яєць, які зозуля підкидає у чужі гнізда); "*spider*" – невелику програму, що індексує веб-сторінки для пошукових сайтів (подібність до павука, що бігає по павутині), "*hamster*" – бездротову мишу (подібність до маленької безхвостой тварини), "*mockingbird*" – шкідливу програму, що перехоплює пароль, що вводиться (подібність до пересмішника, який перехоплює чужі пісні та імітує їх), "*data lake*" – великий масив необроблених даних (подібність інформації до чистої води): *To prepare for this onslaught, some IT leaders are urging the creation of "data lakes." These are centralized repositories based on Hadoop that draw raw data from source systems and then pass them to downstream facilities for utilization by the knowledge workforce.* (Ron Bodkin, "Getting The Most From Your Data Lake," *Forbes*, May 29, 2015).

Значною кількістю метафоричних одиниць представлена сфера-джерело «військова справа». Згідно з нашими спостереженнями більшість з них була створена за допомогою слів "*war*" (уподібнення дій хакерів у відношенні до комп'ютерних користувачів до військових дій), "*attack*" (порівняння хакерських маніпуляцій з комп'ютерами із збройним нападом) або "*bomb*" (уподібнення ефекту хакерських програм до дії вибухівки) з додаванням тієї чи іншої «комп'ютерно маркованої» лексичної одиниці. Одиниці "*wardriving*", "*wardialing*", "*warchalking*", "*war-texting*" зустрічаються не тільки в хакерському жаргоні, але і в газетах та журналах, присвячених комп'ютерній тематиці: *Researchers at iSec Partners, a cybersecurity consultancy, have shown how a car's wireless connections can be exploited, using a technique known as war texting, to break into a vehicle. Continuing to gather information about a car and maintain a two-way connection, some might argue, may leave owners vulnerable to new threats.* (John R. Quain, "Changes to OnStar's Privacy Terms Rile Some Users", *The New York Times*, September 22, 2011).

Слід зазначити, що ці чотири одиниці відображають уявлення хакерів про своє життя як про нескінченні бойові дії, що веде до того, що навіть процеси, не пов'язані безпосередньо з електронними правопорушеннями, розглядаються ними як «бойові» чи «військові».

З концептуальною метафорою «Інтернет – поле бою» пов'язано і вживання інших одиниць з елементом "*war*", наприклад, *Internet warfare*, *infowar*, *cyberwar*, *netwar* (кібертероризм, хакерство чи інші види віртуальних правопорушень), *flame war*

(ситуація, коли онлайн-дискусія перетворюється на обмін образливими репліками), *holy war* (первинно – запеклі дебати в Інтернеті на релігійну тематику, зараз – нескінченні дискусії на інтернет-форумах про переваги тих чи інших операційних систем, програм, брендів фотоапаратів тощо) (актуалізація образу релігійних війн, які ведуться фанатиками).

Відповідно, ті, хто беруть участь у «віртуальній війні», отримують назву *“cyber warriors”*, *“net warriors”* чи *“info warriors”*: *What do free-market fundamentalists The Institute of Directors, and revolutionary info-warrior Edward Snowden, have in common? Well, they both have a problem with the Scottish Government’s University Higher Education Governance Bill (or “HE Bill”), to be debated in Holyrood next week (Pat Kane, “Rector’s role as lightning rod in great debate”, The National, Oct 31, 2015).*

Елемент *“bomb”*, що також належить до сфери військової термінології, сприяв створенню значної кількості метафоричних одиниць на зразок *“to mailbomb”* (тж. *“to letterbomb”*, *“to listbomb”*) (аналогія з розсилкою по списку) – посылати тисячі електронних листів на одну електронну поштову скриньку з метою переповнити і знищити її (подібність до бомбардування цілей протягом війни); *“logic bomb”* (тж. *“time bomb”*) – вид комп’ютерного вірусу, що спрацьовує у визначений час, змінюючи або знищуючи інформацію в комп’ютері (уподібнення до бомби з часовим механізмом); *“Napster bomb”* – музичний файл, що містить не ту пісню, що була заявлена в назві, або шуми (аналогія із системою *“Napster”*, яка давала змогу користувачам зі всього світу ділитися аудіофайлами, але не гарантувала цілісність та якість відтворення цих файлів).

Одиниця *“attack”* також була використана при створенні досить великої кількості стійких метафоричних одиниць комп’ютерного лексикона, таких як, зокрема, *“cut and paste attack”* – атака, в якій хакер для доступу до системи застосовує частину шифрованого тексту із доданою секцією, що виглядає схожою на оригінальну, *“man in the middle attack”* – пролом у системі безпеки комп’ютерної мережі, через який хакер має можливість перехоплювати та змінювати дані, що надходять по мережі, *“DoS attack”* – спроба зниження пропускної здатності мережі шляхом передачі в мережу спаму або іншої нерелевантної інформації, *“dumbass attack”* – елементарна помилка, яку скоїв професіональний програміст, *“remote attack”* – спроба комп’ютерного злому з віддаленого комп’ютеру, *“salami attack”* – вид комп’ютерного шахрайства в банківській сфері, коли дрібні суми, урізані в ході безготівкових операцій, незаконно накопичуються на особливому рахунку, після чого знімаються злочинцем у своїх цілях (подібність до нарізування ковбаси тонкими скибочками).

Значна кількість семантичних одиниць у сфері новітніх технологій виникла за допомогою сфери-джерела «їжа». Ця підгрупа включає в себе такі одиниці, як, зокрема, *“spam”* – незамовлена комерційна розсилка за допомогою електронної пошти, *“ham”* – замовлена електронна кореспонденція (протиставлення одиниці *“spam”*), *“meatloaf”* – жарти та інші некомерційні електронні розсилки, що помилково асоціюються зі спамом (протиставлення одиниці *“spam”*), *“to dogfood”* – користуватися програмами, зробленими власноруч (уподібнення власних програм до неапетитної їжі), *“flame sandwich”* – негативний відгук про щось, який знаходиться між двома позитивними відгуками.

Іншою великою сферою-джерелом, яка спричинила появу у комп’ютерному лексиконі значної кількості нових одиниць,

є сфера «міфи та релігія». Саме з неї до комп’ютерного лексикона надійшли такі нові семантичні одиниці, як *“demigod”* – досвідчений хакер зі світовою репутацією (знання та уміння якого ставлять його лише на ступінь нижче богів), *“avatar”* – іконка, що ідентифікується з користувачем при електронному спілкуванні (уподібнення аватарі, інкарнації божества на землі), *“wizard”* – програміст, що може швидко полагодити будь-яку помилку або несправність (уподібнення чарівнику), *“evangelist”* – людина, що агітує за впровадження нових технологій (уподібнення релігійному фанатику), *“tearper”* – службова програма, що в разі необхідності знищує файли без можливості відновлення (уподібнення смерті (The Grim Reaper)).

При цьому відбувається подальша і навіть більш детальна міфологізація віртуального світу, відзначається, зокрема, що «чарівники» і «напівбоги» можуть використовувати магію (heavy wizardry (досконале знання тієї чи іншої операційної системи), black art (таємні знання щодо налаштування тієї чи іншої програми)), користуватися допомогою магичних чи релігійних книжок (Wizard Book (книга “Structure and Interpretation of Computer Programs”), bible (керівництво чи інструкція з тієї чи іншої мови програмування), Old Testament та New Testament (перше та друге видання книги “The C Programming Language”), а також магичних символів (Great Runes (текст, написаний з великих літер)) [5]. Для позначення спеціалістів в комп’ютерах використовується назва гавайських чарівників *“kahuna”* (уподібнення шаману), що задля досягнення необхідного результату можуть виконувати різноманітні магичні ритуали (rain dance, wave a dead chicken, voodoo programming (послідовність дій, яка не завжди зрозуміла користувачу, але яка веде до коректної роботи комп’ютера), cargo cult (спосіб некомпетентного програмування, що припускає включення до програми нефункціональних елементів) (уподібнення роботи з комп’ютером магичному ритуалу)) [6].

Певні запозичення відбулися і із трилогії Джона Р.Р. Толкієна (John R.R. Tolkien) «Володар перснів» (“The Lord of The Rings”). До лексичних одиниць, що з’явилися завдяки цим популярним серіям, відносяться такі одиниці, як *“elvish”* і *“elder days”*, які позначають вигадливий комп’ютерний шрифт та кінець 1970-х років як своєрідний «золотий вік» для хакерів (уподібнення до «Другої Епохи» чи «старих днів» у трилогії Дж. Р.Р. Толкієна, коли в світі панував спокій та радість) відповідно.

Існують також такі протиставлення досвідчених та недосвідчених комп’ютерних користувачів, як *“wizard – muggle”* (з серії романів Дж. Роулінг «Гарі Поттер») та *“wizard – munchkin”* (з серії романів Л.Ф. Баума «Чарівник країни Оз»). Від дієслова *“to troll”*, тобто підбивати інтернет-користувачів на конфлікт через провокаційні, але формально не заборонені дії та висловлювання, який також пішов від міфологічної істоти – тролля, з’явилось словосполучення *“troll farm”* – організація, співробітники або члени якої намагаються створити конфлікт в інтернет-співтоваристві шляхом розміщення навмисно запальних або провокаційних коментарів: The agency had become known for employing hundreds of Russians to post pro-Kremlin propaganda online under fake identities, including on Twitter, in order to create the illusion of a massive army of supporters; it has often been called a *“troll farm.”* (Adrian Chen, “The Agency,” The New York Times, June 7, 2015).

Як бачимо, у лексичних одиницях *“demigod”*, *“guru”*, *“wizard”*, які увійшли у комп’ютерний лексикон із загальнолітературної мови, зберігається позитивна оцінка, як і в сло-

вах, на базі яких робився семантичний зсув – всі вони позначають впливових, могутніх персон, що володіють певними надлюдськими якостями. Водночас такі лексичні одиниці, як “*munchkin*”, “*troll*” та “*muggle*”, мають яскраву негативну конотацію. З цього можна зробити висновок про те, що Інтернет сприймається багатьма користувачами як середовище, населене міфологічними героями та істотами, які ведуть між собою запеклу боротьбу.

Висновки. Доходимо висновку, що концептуальні метафори «Інтернет – навколишній світ», «Інтернет – поле бою», «Інтернет – міфологічний світ», «Хакер – воїн», «Хакер – мисливець» репрезентуються у значній кількості нових семантичних одиниць комп’ютерного лексикона. Необхідність номінації нових понять і явищ, пов’язаних з описом процесів, які проходять у віртуальному просторі, а також потреба в більш емоційно забарвленій номінації зумовили появу в сучасній англійській мові значної кількості семантичних одиниць, сприяли оновленню комп’ютерного лексикона.

Література:

1. Черникова Н.В. Метафора и метонимия в аспекте современной неологии / Н.В. Черникова // Филологические науки. – 2001. – № 1. – С. 82–90.
2. Кобозева И.М. Семантические проблемы анализа политической метафоры / И.М. Кобозева // Вестник Московского университета. Серия 9. Филология. – 2001. – № 6. – С. 132–148.
3. Телия В.Н. Метафора в языке и тексте / В.Н. Телия. – М.: Наука, 1988. – 176 с.

4. Lakoff G. *Metaphors We Live By* / G. Lakoff, M. Johnson. – Chicago: University of Chicago Press, 1980. – 242 p.
5. Raymond, E. *The Jargon File* v. 4. 3. 1 / E. Raymond [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tuxedo.org/~esr/jargon/jargon.html>.
6. McFedries P. *The Word Spy* / P. McFedries [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://wordspy.com>.

Чирвоный А. С. Метафорические инновации в современном англоязычном компьютерном лексиконе

Аннотация. В статье речь идет о метафоре как одном из ведущих механизмов семантической деривации в англоязычном компьютерном лексиконе. Исследуются «сферы-источники» «еда», «военное дело», «религия», «медицина» и другие, из которых в компьютерный лексикон перешли многочисленные лексические единицы.

Ключевые слова: метафора, семантическая деривация, компьютерный лексикон, сфера-источник, сфера-мишень.

Chyrvonyi O. Metaphoric innovations in the modern computer lexis

Summary. The article deals with the metaphor as one of the leading mechanisms of semantic derivation in the English computer lexis. The following source domains are being studied: «food», «military profession», «religion», «health care» and others. These source domains have contributed a significant amount of new words and expressions to the computer lexis.

Key words: metaphor, semantic derivation, computer lexis, source domain, target domain.